

hark.

Raution Kivimaan kivistä asuinpaikka. 12

Kertomukseen kuuluu 5 karttaa, 7 valokuvaa (lev. 8512-18) ja H.M.1. 9541:1-3, 9554:1-125.

10 Heinäkuussa 1932 ilmoitti asiointsija Lennart Nyman, että Raution pitäjän ja kylän Perttulan talon maalta oli löydetty kivitallta, kivisolki ja savipadan kappaleita. Viimemainituista oli kirjeeseen liitetty pieni näytemuru, joka oli asbestikeraamiikkaa. Tämän ilmeisen kivistä asuinpaikkalöydön tarkastaminen liitettiin allekirjoittaneen Pohjanmaalle suuntautuvan kesämatkan ohjelmaan.

Saman v:n elokuun 9 päivänä neiti Hilja Pettersson möi Kansallismuseoon 2 tuuraa ja erittäin mielenkiintoisen liuskerenkaan teelmän (9541:1-3), jotka ilmoitettiin löydetyiksi Raution pitäjästä ja kylästä Aug. Mustasaaren omistaman Ylituvan talon maalta läheltä taloa, santakuopasta, mistä oli myös löydetty saviastiankappaleita. Kiviesinelöydöt osoittautuivat samoiksi, joista Nyman kirjeessään oli maininnut, samoin myös löytöpaikka samaksi Kivimaan hiekkakuopaksi, mistä Nymanin mainitsemat savipadankappaleet olivat tavatut.

12 Raution pitäjä on (Kalajoen Tyngänkylässä Kalajokeen yhtyvän) Sievihoen eli Vaarähoen varressa. Kivimaa on muuan niitä kivistä mäntymetsää kasvavia pitkulaisia kangasmäkiä, jotka lännessä reunustavat tällä kohden melkein etelästä pohjoiseen virtaavan Vaarähoen laaksoa. Joesta kangas on n. $\frac{1}{2}$ km länteen, kirkolta n. 1 km lounaaseen ja kirkon alla olevalta sillalta on sille matkaa runsaasti $\frac{1}{2}$ km. Maanlaatu on kivistä soraa (tuskin vierinkiviharjua). Sievin-Kalajoen valtatiestä lounaaseen haarautuva, Pahkamaalle ja Kannukseen vievä uusi maantie kulkee kankaan kautta. Tien molemmin puolin on kankaalla useampia hiekkakuoppia, osaksi tuoreita, osaksi vanhoja ja aivan metsitty-

neitä (jälkimmäisiä ei ole merkitty kartalle I). Kangasta käytetään yleisesti hiekanottopaikkana ja siinä on useampia rajate-pyykkejä. Kaivajani eivät olleet tarkoin selvillä, kenen kaikkien maata kankaalla on; ainakin pääasiassa se kuuluu Raution kylän Perttulan ja Sipilän numeroihin (Ylituvan talo on Sipilän n:o:aa). Jokilaakson puolelta kangas on n. 4-5 m korkea, sen länsipuolisista suomaista se kohoaa vain 1-2 m. Kankaan eteläpäässä on kapea, alava poikkinotko, joka vielä kivikautisen asutuksen aikana, n. 61-62 m:n meren pinnan aikana, lie-nee ollut salmena tahi tästä kohaen länteenpäin pistävän lahden kapeana suuna. Kankaan pohjoispää on joskus ollut viljeltyä, kuten vanhat pellonojat selvästi osoittivat.

Kiviesineet 9541:1-3 olivat löytyneet tien länsipuolelta hiekkakuopasta A. Löytökohdalla ja lähimmissä kuopan reunoissa en huomannut täällä mitään kulttuurikerrosta, saviastianmurun löysin kuitenkin läheltä löytökohtaa kuopan keskeltä (ks. karttaa I). Mutta etäämpänä oli samassa kuopan eteläreunassa näkyvissä tulisijakiveys hiiliseen, ja sen ympärillä vähän kulttuurikerrosta.

Asbestikeramiset saviastianpalat, joista herra Nyman oli lähettänyt museoon näytteen ja jotka heti paikkakunnalle tulvani lunastin niiden talteen ottajalta Väinö Koskelalta (9554:19), olivat taas löytyneet tien itäpuolelta, hiekkakuopaan B pistävän kielekkeen pohjoiskärjestä. Tämän kuopan koillisreunalla huomattiin heikkoa kulttuurikerrosta, sen länsireunalta taas, aivan läheltä tietä, löydettiin joitakin kampakeramisia saviastianmuruja (9554:1).

Hiekkakuopassa C, tien länsipuolella pohjoiseen kuopasta A, ynnä parissa pienessä kuopassa sen molemmin puolin huomattiin hieman vahvempaa kulttuurikerrosta.

Vihdoin sain paikkakunnalla ostaa uurrenuijan, joka jo

1) Rajapyykkien 1000, 145-147 merkitsemän alueen sanottiin olevan erotetun soranottoalueeksi.

10 v. sitten oli löydetty läheltä kankaan eteläpäästä, sorakuopasta D. ^(9554:125) Maanlaatu oli tässä kuopassa sangen karkeaa soraa ja kuopan reunassa ei saattanut huomata vähintäkään jälkeä kivikaution asutuksesta.

Kaivausalue I,

n. 24 neliöm., avattiin hiekkakuoppaan B pistävään kielekkeeseen sen reunoilta löydettyjen saviastianpalojen (9554:1, 19) mukaan (kartat I ja II). Maanlaatu oli kivirikasta karkeaa hiekkaa. Kankaan vietto oli sangen loiva melkein pohjoista kohden. Korkeus 64,26 - 63,88 m y.m.p. Ohuen humuskerroksen alla hiekka oli ylinnä hieman kellanruskeata ja oli siinä siellä taalla joku hiilisiru tai vaalea lyijyhiekkamainen laiska, mutta varsinaisesta kulttuurikerroksesta ei saata puhua. Maa teki jokseenkin raa'an vaikutuksen. Löytöjä (9554:1-19) saatiin kuitenkin, joskin sangen niukasti: kovasimen kappale, kolmisen kvartsiesinettä, kvartsi-iskoksia ja joku luumurukin; saviastianlöydökset supistuivat sitävastoin alueen kohdalta ennen kaivausta talteen otettuihin.

Kaivausalue II,

40 neliometriä, aljettiin pohjoiseenpäin hiekkakuopasta C, jonka reunassa oli näkyvissä verraten vahvaa kulttuurikerrosta, ja ulotettiin erääseen pieneen maantien sivuun kaivettuun hiekkakuoppaan, jossa samoin näkyi kulttuurimaata (kartat I ja III). Maanlaatu oli melkoisesti hienompaa, kuin alueella I. Kivimaan rinne oli näillä kohdin ennen ollut peltonakin. Vietto oli tuskin huomattavaa, joks. koilliseen suuntautuvaa. Korkeus 63,43 - 63,20 m yli mp. Kulttuurikerros meni n. 40 - 60 cm syvään. Alueen ylä- eli eteläpäässä oli peltomultaa y.m. n. 10 - 20 cm ja sen alla n. 30 cm suklaanruskeaa kulttuurimaata. Linjojen VI ja VII väliviivalla ulottui kulttuurikerros pinnasta 46 - 52 cm syvään. Kaivausalueen pohjoisreunalla, linjaa X vasten, oli ylinnä humusmaata sekä alareunassaan lyijyhiekka- ja hiililäiskiäkin epätasaisesti rajoittuvaa entistä peltomultaa yhteensä 25 - 30 cm. Näiden alla oli heleähkön ruskeata kulttuurikerrosta 25 - 40 cm. Vaalea, ruosteläiskäinen ja savensekaiselta vaikuttava pohjamaa

(moreeni) tuli vastaan 55 - 65 cm syvässä. Vahvemman värisiä, isompia kulttuurimaaläiskiiä pantiin merkille ruuduissa I - II:d-e ja II:i.

Kaunis kiveys, kait liesi, paljastui peltomullan alta ruuduis- ta III - IV:i-k (valok. 6). Siinä oli kiviä 3-4 kerrosta ja ne vaikuttivat palaneilta. Hiiltä tai palomaata ei ollut. Kivien lomissa oli kulttuurikerrosta ja luumuruja. - Toinen, pahoin hajonnut liesikiveys oli ruudussa VII - IX:k-1, 12-45 cm syvässä (kuv. 7). Sen keskustassa oli vielä jäljellä nokeakin. Noki- ja hiililäiskiiä joittenkin kivien ohella, kait tilapäisliesien jäännöksiä, oli ruuduissa II:e, III:f ja IV:g. - Alueen II pohjois- osan kaivauksen hoiti apulaiseni maisteri Alfred Holmqvist minun suorittaessani tällä välin kankaan kartoituksen.

Löytöjä tuli suhteellisen runsaasti (9554:20-100). Niitä oli jonkunverran vanhassa peltomullassa mutta pääasiassa vasta kulttuu- rikerroksessa n. 40 cm syvälle asti. Eritoten runsaasti oli kvartsia, sekä iskoksina että esineinä, paljonlaisesti myös luu- muruja. Saviastianpaloja tuli n. 60 kpl. Lisäksi pari hioimen palaa, joku kiviesineen siru ja kivilaji-iskos sekä yksi piipala (mahd. esine).

Kaivaus III.

Hiekkakuopan A eteläreunassa näkyvä tulisija - muuten ainoa kohta tämän kuopan reunassa, missä oli asutuskerrosta havaittavis- sa, - tutkittiin myös (kartat I ja IV), n. 3 neliöm.. Paikka oli jokseenkin harjun laella 64,91 m korkealla y.mp. Ison maaki- ven pohjoispuolella oli siinä hiekkakuoppaan pistävässä kielekkees- sä hiekanotossa osaksi jo hävitetyn tulisijan jäännös; kivet sii- nä olivat isohkoja ja oli niitä 2 kerrosta. Niiden alla oli isoja hiilikekäleitä (9554:107). Ruskeata kulttuurikerrosta oli ai- van kapealla alueella lieden vieressä n. 60 cm syvään ja näytti sitä jatkuvan kaivausalueesta etelään päin mäen harjannetta myöten n. 1 m:n leveydeltä. Löytöjä (9554:101-107) saatiin etupäässä ison kiven vierestä: reikäkiven lohella, pari kvartsikaavinta,

kvartsi-iskoksia, 8 saviastianmurua, luumuruja ja hiiltä.

Koekuopat,

joita kaivettiin kulttuurikerroksen alarajan selville saamiseksi kaivausalueen II koillis- ja itäpuolelle (kartta I), antoivat vielä suhteellisen runsaasti löytöjä m.m. kivikirveen terän ja piikärjen (9554:108-122). Koekuopat 1 ja 2 (62,13-61,80 m y.mp.) sekä 6 (61,75 m y.mp.) olivat savensekaisella hiekkamaalla ja tavattiin niistä paitsi iskoksia y.m. vielä kulttuurikerroksen jälkiä (hiiltä ja joku luumuru). Kuoppa 3 (61,61 m) oli jo jokseenkin puhtaassa savimaassa, mutta löytyi siitä vielä useampia kvartsi- ja kiviesineitä; kuoppa 4 (61,06 m) oli jo aivan savipohjaisessa suossa ja antoi yhden kvartsiesineen. Ilmeisesti oltiin jo kahden viimeksi mainitun kuopan kohdilla asuinpaikan muinaisessa rannassa. Koekuopat 5 ja 7 olivat ylempänä ja sora- maalla. Saviastianpaloja ei tullut yhdestäkään koekuopasta.

Tieltä tai sen reunoilta korjattiin kaivausten aikana talteen pari kiviesinettä, teelmä ja pieni kiviriipus (9554:123-124).

Löydöistä ja kulttuurikerroksen esiintymisestä päättäen on varsinainen asutusalue sijainnut kaivausalueen II vaiheilla ja siitä koilliseen päin koekuoppien (1-3) kohdilla, siis kankaan koillisivulla, missä merenranta-aikana on ollut sievänlainen rantahietikko. Koekuopasta 6 n. parikymmentä metriä kaakkoon päin oli muinaista rantakivikkoa, joka mahdollisesti on syntynyt juuri asuinpaikan aikaiseen rantaan. Mutta ylempää tavatut löydöt (9541:1-3, kaivausal. I ja III ja 9554:125) osoittavat kankaan ylempiäkin osia siellä täällä käytetyn leiriytymispaikkoina.

Korkeusmittaus aljettiin Vääräjoen suvannon pinnasta Perttulankosken alapuolelta kirkon kohdilla olevasta Vääräjoen sillasta lähes 100 m alaspäin. Suvannon korkeus on tie- ja vesirakennus- hallituksessa säilytetyn Vääräjoen profiilin mukaan kosken alla 52,40 m (yli meren). Kaivausten kiintopisteeksi valittu kivi tien

itäpuolella kaivausalueesta I etelään (ks. karttaa I) oli 13,43 m ylempänä main. suvannon pintaa. Jos haluamme 0-pisteeksi tarkkavaakituksen N.N:n, johon useimpien kivikautisten asuinpaikkojemme korkeusmääräykset ovat verrattuja, on Vääräjoen profiilin mittoja vähennettävä ainakin 53 - 57 cm:llä. Kalajoen v. 1901 laaditun profiilin mitat ovat nimittäin, v. 1914 Ylivieskassa suorittamani vertailumittauksen mukaan, 1,05 m tarkkavaakituksen mittoja korkeampia, ja Kalajoen profiilissa on Vääräjoen suun korkeusmittana n. 17,91 - 17,95 m; ~~kun~~ vastaavan kohdan mitta Vääräjoen profiilissa on 17,43, eli siis 48 - 52 cm alempi. Kun lisäksi Vääräjoen pinta nykyään on perkkauksen kautta laskenut ja oli - Raution Niskakankaan kosken niskasaarella olevasta Vääräjoen vaakituksen kiintopisteestä ottamani mutta joen perkkauksen aiheuttamien muutosten takia vain likimääräiseksi saadun mittauksen mukaan - nyt n. 50 cm alempana kuin mainitussa Vääräjoen profiilissa, on profiilista saatavaa Perttulankosken suvannon vedenpinnan mittaa vähennettävä siis kaikkiaan n. 1,03 - 1,07 m:llä, jotta se osoittaisi vedenpinnan korkeutta yli N.N:n vaakituksen aikana. Erinäiset epäselvyydet¹⁾ aiheuttavat sen, että en pidä näinkään saatavaa lukua (51,37 - 51,33) riittävän varmana. Olen tyytynyt ottamaan kaivausalueeni kiintopisteen korkeusluvuksi pyörein luvuin 65 m, joka edellyttäisi main. suvannolle korkeusmittaa 51,57, mikä on siis todennäköisesti n. 20-24 cm (mutta mahdollisesti enemmänkin, ilmeisesti ei kuitenkaan enempää kuin 1 m:n) liian korkea. Tämän mukaisesti on kaivausalueen korkeusmitat, jotka siis ovat jonkun verran ja korkeintain n. 1 m liian korkeita, lasketut.

Asuinpaikalta saatu keramiikka kuuluu pääasiassa vanhempaan tyyppilliseen kampakeramiikkaan tyyliasteeseen II:1. Lisäksi on asbestikeramiikkaa (9554:19), jota emmenkin on tavattu yhdessä tämän tyyliasteen kanssa, sekä joitakin paloja, jotka muistuttavat Jäkärlän keramiikkaa (9554:43,98), jonka olen arvioinut juuri tyyliasteen II:1 aikaiseksi (Acta archaeol. I, s. 178 seur.) ja jonka leviämisestä Lounais-Suomesta Pohjanmaalle Teuvan Komsinkankaan ja Pappilakankaan löydöt ennestään ovat todistuksina. Tyyppil-

1) Näitä en saanut tarkemmin selvitetyksi, koska Vääräjoen profiili on tätä kirjoittaessa lainassa Oulun maanviljelyspiiri-insinöörillä. Varmimpaan tulokseen päästäisiin vertaamalla Sievinjoen rautatiesillan luona olevat tarkkavaakituksen ja Vääräjoen vaakituksen kiintopisteet.

lisen kampakeramiikan aikaan viittaavat myös Kivimaan pienesineet (9554:88, 113) ja myös liuskerengas (9541:3). Asuinpaikan alarajaksi koekuoppien 3 - 4 nojalla saatava 61,5 m eli pyöreän kuvun 61 m on siis hieman alempi, kuin vastaava rantaviiva Teuvassa (63 - 62,5 m) mutta taas ylempi kuin nuoremman tyyppillisen ja alkavan rappeutuneen kampakeramiikan (tyyliasteiden II:2 ja III:1) rannan korkeus Ilmajoen Piirtolassa ja Lapuan Hatunluomassa (n. 56,5 m).

Tutkimukset Rautiossa suoritettiin elok. 29 - syysk.

2 p. 1932.

Arne Sipilää.

SUOTA 63.43

N° 147

KETOJA (ENT. PELTOJA)

N° 146

KAIH. II.

A

9548.3
63.90

KAIH. III.
64.91

ANTTIE KANNUKSESTA RAUTIOON

61.88

KOEK. 1
62.13

KOEK. 2
61.80

KOEK. 3
61.61

KOEK. 4
61.06

60.67

N° 2

KOEK. 6
61.75

62.56
KOEK. 5

KOEK. 7

MUINAISTA RANTAKIVIKKOA

N° 1000

B

9549.19
63.88

KAIH. I.
64.26
64.91

SOISTA METSÄÄ JA SUOTA.

SUOTA

63.31.

No 146

No 1001

No 188
No 1002

No 151

VALTAMAA

JUSSI

KIINTOPISTE (HAKATTU KEHÄ KIVESSÄ)

n. 65.00 m yk' mer.

VANHA
KIVISTA LA-
DOTTU TER-
VA NAUTA

SUOTA

Kartta I

RAUTION KIVIMAAN

KIVIKAUTINEN ASUINPAIKKA

RAUTION KYLÄN SIIPIÄN JA PERTTULAN
NUMEROJEN MAALLA

Tutk. syysk. 1932 *Sarne Nyväpää*

KAIVAUSALUEITA JA KOEKUOPPIA

▲ KULTTUURIKERRUSTA NÄKYVISSÄ; SAVIAST.-LÖYTÖJÄ.

65.00-60.47 KORKEUSMITTOJA LIKIM. MEREN PINNASTA

SORAKUOPISTA VAIN TUOREIMMAT KARTTAAN MERK.

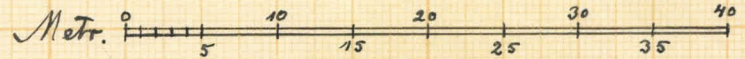
SORAKUOPPA.

D

61.74.

9554. X
125.

NOTKO (MUINAISSALMI)

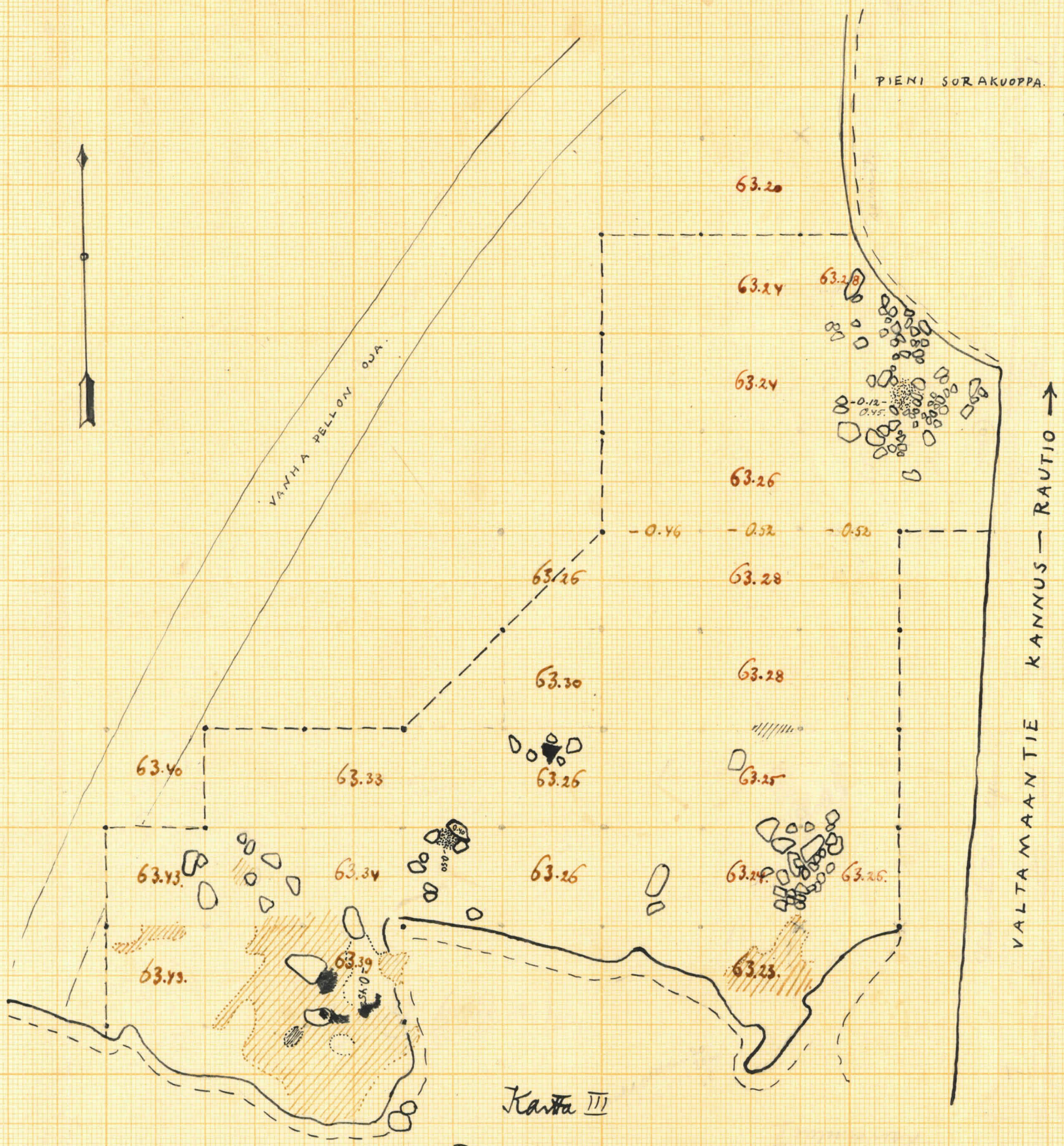
Kartta II.
 RAUTION KIVIMAAN
 KIVIKAUTINEN ASUINPAIKKA
 KAIVAUVALUE I.

/// = KAIVETTUA ALUETTA.
 64.26 - 63.88. Korkeus m. ylij. meren p.
 2 cm = 1 m. 1/50.

Arne Ägräpää elok. 1932.

b c d e f g h i k l

XI
X
IX
VIII
VII
VI
V
IV
III
II
I

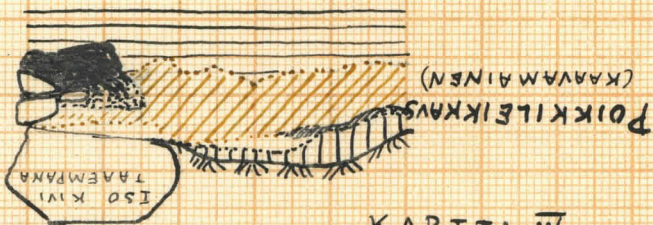
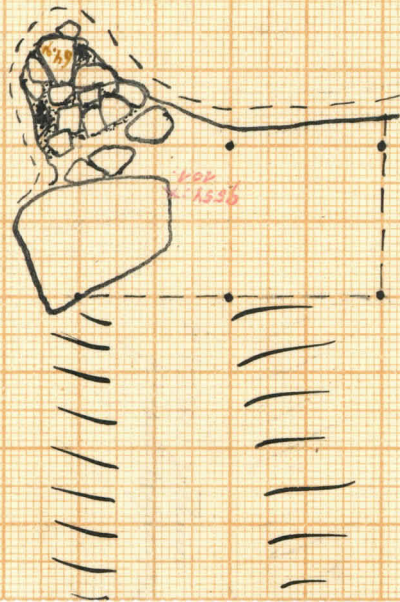
Kartta III

RAUTION KIVIMAAN KIVIKAUTINEN ASUINPAIKKA, KAIVAUSALUE II.

2 cm = 1 m . 1/50. Tutk. Syysk. 1932 Aarne Arvola.

63.43-63.20 Korkeusmittoja suunn. yli meren p. Oyo, 0.52 KULT-KERROKSEN, KIVIEN Y.M. SYVYYSMITTOJA.

● = NOKEA /// = LIKAISEN HARMAATA KULT-KERROSTA.
/// = LIKAISEN RUSK. KULT-KERROSTA.

KARTTA IV.

RAUTION KIVIMAAN
KIVIKAUTINEN ASUINPAIKKA

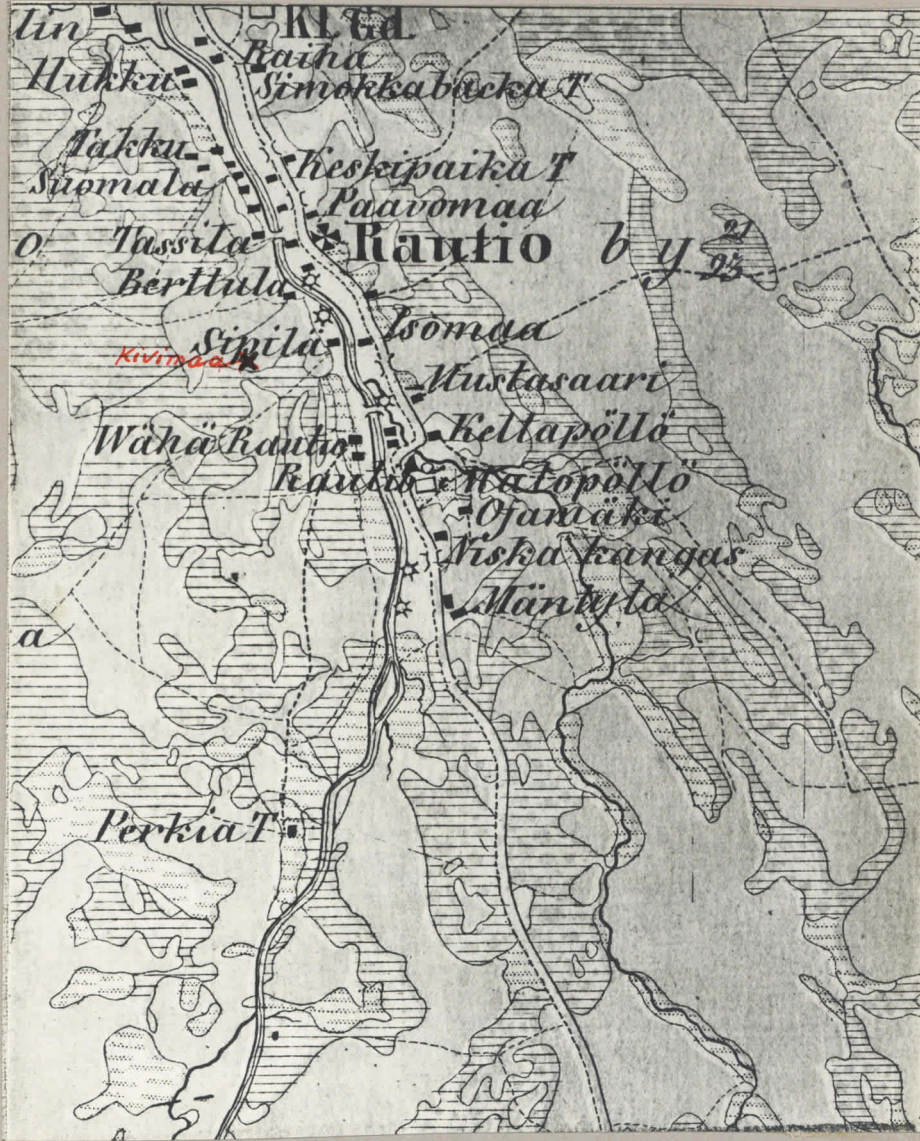
KAIVAUSALUE III

(VRT. KARTTAAN I)

HUOM! PROFILI YLÖSALAIN.

2 cm = 1 m (1:50). Anne Ayräpää 1932.

Kartta V.

x Kivimaan Kivikaut. asuinpaikka.

lev. 8512.

1. Kivimaa kaakosta ladon ka-
tolta. Taurissa keskellä va-
semmanne hiekkakuoppa D (V) kai-
vaualueet siitä oikealle
30. 8. 1932.

lev. 8513.

2. Kivimaa itäkaakosta ladon
katolta. Hiekkakuoppa D taur-
issa keskellä. 30. 8. 1932.

Valok. Arne Äyräpää 1932.

lev. 8514.

3 Kaivausalue I (tul-
kimuksen jälkeen) ja
asbestikeramiikan löy-
tökohdista jokseenkin luoteesta päin. 31. 8. 1932.

lev. 8515.

vettuna. 31. 8. 1932.

4 Kaivausalue II
jokseenkin kaakosta
päin, jo osaksi kai-
vettuna.

lev. 8516

5 Kaivausalue II, tulkimesta
päätettäessä, koillisesta. 2. IX. 1932.

Valok. Arne Ayräpää 1932.

lev. 8517.

6. Liesikiveys ruuduilla III-IV:i-k,
kaivausalueella II, jokseenkin län-
nosta" päin. 31. 8. 1932.

lev. 8518.

7. Kiveykset ruuduilla VII-IX:k-l,
kaivausalueella II, jokseenkin
länsiluoteesta. 2. IX. 1932.

Valok. Arne Äyräpää 1932.